

УДК 330.332.001.8

**ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОГО
СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО
ВИКОРИСТАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ**

Чернюк Л.Г., д.е.н., проф.,
Пепа Т.В., д.е.н., проф.,
РВПС України НАН України

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування інвестиційно-інноваційного потенціалу промислового сектора економіки країни та розробці обґрунтованих напрямів по удосконаленню його використання в форматі інвестиційної політики.

Ключові слова: потенціал, інвестиційна політика, економіка, інвестиції, регіональний поділ, промисловий сектор, інвестиційно-інноваційний потенціал.

Вступ. Вирішення важливих соціально-економічних проблем в контексті структурної перебудови значною мірою залежить від інвестиційної діяльності, наявності та використання інвестиційного потенціалу, які в період переходу країни до ринку зазнали найбільшої деградації. І тепер ця сфера діяльності характеризується зниженням ділової активності більшості суб'єктів господарювання, погіршенням інвестиційного клімату, скороченням надходжень до бюджетів, особливо у секторі промислової діяльності.

Постановка проблеми. У промисловому секторі економіки має місце втрата значної частини потенціалу, динаміка виробництва має негативну тенденцію, переважна частина основних засобів виробництва має високий ступінь фізичного і морального зносу, наявне зростання в структурі промисловості добувних галузей. Застаріле устаткування, недовантаження виробничих потужностей, ускладнення з ремонтом зношеної техніки, згортання виробництва багатьох видів продукції призвели до великих фінансових втрат, обумовили збитковість значної кількості промислових підприємств. Переважання промислових підприємств з високим ступенем морального і фізичного зносу основних засобів виробництва свідчить про структурну кризу, що гальмує економічне зростання.

Результати дослідження. Варто вказати, що деградація основних засобів, яка посилюється, відбувається на фоні значного зростання інвестицій в основний капітал, які за період з 2005 по 2008 рік збільшились в 2,5 рази [1], але з листопада 2008 року через фінансово-економічну кризу їх обсяг значно скоротився. Найбільша частка їх надійшла в промисловий сектор – 32,9% загального їх обсягу, що значно менше ніж в попередні роки. Більшість

промислових підприємств відчують вплив кризи і втратили орієнтири розвитку, що виявилось в зменшенні частки прибутку підприємств, який спрямовувався на розширення виробництва, зменшенні абсолютних обсягів накопичення, скороченні бюджетних асигнувань. В структурі інвестиційних надходжень більше 80% займають інвестиції в основний капітал, в той час як надходження в нематеріальні активи склали 0,9%, капітальний ремонт – 4,8%, що не є оптимальним розподілом.

Розподіл інвестицій в територіальному розрізі характеризується значною диференціацією: найбільше інвестицій було зосереджено в м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Одеській та Харківській областях, найменше – в Тернопільській, Сумській, Кіровоградській та Закарпатській областях [1].

Основним джерелом фінансування в основний капітал були власні кошти підприємств – 56,7% загальної суми, кошти інвестиційних фондів, кредити банків, кошти населення, кошти місцевих бюджетів. На підвищення інвестиційної активності значний вплив мало збільшення державними органами фінансування інвестиційних проектів, хоча в цілому програма не була виконана. Так, в 2009 році було введено в дію лише 883 тис.м³ житла, що на 37% менше ніж у 2008 році. Негативною тенденцією є зменшення кількості новозбудованих квартир та їх загальної площі в сільській місцевості (10 тис. квартир площею 581 тис.м.²)

При нестачі власних ресурсів для відновлення національної економіки, проведення структурної перебудови важливого значення набувають питання залучення зовнішніх джерел інвестування. Загальний обсяг іноземних інвестицій в 2009 році дещо зріс у порівнянні з 2008 і склав 1,3 млрд. дол. США. Хоча в 2009 році помітний темп зростання приросту інвестицій, іноземні інвестори приходять на український ринок переважно на короткостроковий період з метою швидкої окупності капіталу та отримання надприбутків, вкладаючи кошти в основному в об'єкти харчової промисловості і торгівлю.

Значні інвестиційні внески належать діловим партнерам з США, Німеччини, Великобританії, Кіпру, Польщі, Російської Федерації – до 80% їх загального обсягу, що свідчить про широку географію співробітництва.

На розвиток економіки країни суттєвий вплив справляють інвестиції в інноваційну сферу. Під інноваціями розуміють сукупність організаційних дій, які максимізують ефективність технологічних і організаційних процесів виробництва і обміну на базі їхнього удосконалення або якісного перетворення. Категорія «інновації» відображає не зміни взагалі, а лише ті, які мають якісний характер і орієнтовані на економічний ефект. Стосовно технологічних інновацій, то це діяльність підприємств, пов'язана з розробкою та впровадженням технологічно нових чи технологічно удосконалених продуктів чи процесів. В Україні інноваційний розвиток відбувається в несприятливих умовах – при скороченні виробничих потужностей, значному зношенні основних засобів виробництва, недостатньому розвитку інфраструктури.

Наявний низький технологічний рівень виробництва, висока матеріаломісткість виробленої продукції.

Інноваційні процеси не набули достатніх масштабів, наукомісткість промислового виробництва складала 0,3%, вони не стали важливим фактором зростання валового внутрішнього продукту і характеризувались зниженням в її структурі частки високотехнологічної продукції [2]. Не дивлячись на певні позитивні зрушення інноваційної діяльності, що виявились в зростанні підприємств, які займаються і впроваджують інновації, активність її була недостатня, найнижчий рівень якої спостерігався в 2009р. В цьому році загальна сума витрат на інноваційну діяльність склала 155,2 млн. грн., в структурі яких 57% припадало на придбання машин і обладнання і лише 16% – на дослідження і розробки. Таким чином, так і не було відновлено взаємозв'язок науки, технології і виробництва, які б забезпечили і сприяли впровадженню інновацій. Невисока активність інноваційної діяльності є наслідком недостатньої спрямованості фінансової, інституційних та банківської системи на забезпечення формування прогресивної моделі розвитку національної економіки. Адже основним джерелом фінансування технологічних інновацій були власні кошти підприємств (до 85% загального обсягу), а з державного бюджету одержано коштів і забезпечено лише 4,9% інновацій (2,9% склали кошти іноземних інвесторів).

Звідси необхідність створення інституційного та економіко-правового поля для активізації інноваційної діяльності, розширення меж впровадження інновацій. Доцільним для активізації інноваційної діяльності є: формування інфраструктури інноваційної діяльності, створення технопарків, технополісів, бізнес центрів для впровадження інноваційних проектів, державна підтримка інноваційної інфраструктури та зростання обсягів державного фінансування науково-технічної діяльності.

Аналіз інвестиційної діяльності свідчить про низьку її активність, про наявність недостатнього рівня джерел її інвестування та їх нераціональну структуру, що зумовлює необхідність розробки і впровадження системи заходів по посиленню її дієвості, на основі розробки та реалізації інвестиційної політики.

Для активізації залучення іноземних інвесторів необхідна стабілізація економічного середовища, комплекс законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність, зокрема з залученням іноземних інвесторів. Вартим уваги є комплекс дій щодо заохочення іноземних інвесторів, удосконалення інвестиційної діяльності, зокрема: впровадження заходів з розширення попиту на продукцію вітчизняного виробництва; сприяння розвитку малих підприємств, зокрема на засадах іноземних інвестицій; стимулювання розвитку фінансового ринку, кредитних, інвестиційних фондів та фінансових інститутів для забезпечення фінансування інвестиційних проектів вітчизняних і зарубіжних інвесторів; звільнення від податків на прибуток підприємств, що реінвестуються; запровадження митних пільг та пільг щодо сплати ПДВ на

конкретний перелік товарів; прозора реалізація тактики та стратегії економічної політики.

Перспективний розвиток України та її регіональних систем залежить від сформованості інвестиційної політики, наявності діючого механізму активізації інвестиційно-інноваційної діяльності. Інвестиційна політика – це сукупність заходів, спрямованих на створення сприятливих організаційно-економічних та нормативно-правових умов для збільшення надходжень в економіку країни та її регіонів.

Метою інвестиційної політики є активізація залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку на основі підвищення інвестиційної привабливості через реалізацію цільових програм та створення ефективної системи регулювання активів, які стимулюють інвестиційну діяльність. Досягнення мети забезпечує реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності, запровадження новітніх технологій та інновацій, формування економічної і фінансової самостійності територій, підвищення рівня життя населення. Основними принципами формування та реалізації інвестиційної політики є: дотримання законних прав та інтересів інвесторів; прозорість та забезпечення інвесторам рівних прав і можливостей інвестиційної діяльності; стимулювання інвестицій в пріоритетні галузі економіки; узгодження інтересів потенційних інвесторів та завдань стратегічного розвитку економіки; пріоритетність реалізації інвестиційних проектів, які забезпечують зайнятість населення та екологічну безпеку; оптимізація структури залучених ресурсів; оптимізація співвідношення зовнішніх і внутрішніх інвестицій.

Суттєвими викликами при реалізації інвестиційної політики є: зростаюче відставання країни від країн-лідерів за показниками інвестиційної привабливості, конкурентоздатності та розвиненості інвестиційного середовища; зростання диференціації і асиметрії розвитку регіонів; погіршення працересурсного потенціалу та зростання міграції економічно активного населення; формування на прилеглих сусідніх територіях потужних центрів зростання, що призводить до відтоку з України інтелектуальних ресурсів. Тому важливим є організація діяльності регіональних і місцевих органів влади, господарських суб'єктів, громадських організацій і фізичних осіб по удосконаленню матеріально-технічної бази виробництва, технології, форм і методів організації виробництва і праці, його ефективного відновлення на основі реалізації організаційно-економічного механізму.

Останній є сукупністю взаємопов'язаних процедур, прийомів і методів регулювання інвестиційних процесів з метою підвищення ефективності функціонування регіональних структур в напрямі посилення їх саморозвитку. Такий механізм повинен формуватись і реалізуватись на врахуванні таких принципів як: єдності методичних підходів до його побудови при узгодженні його складових; оптимальність структури регіонального управління і чіткий розподіл функцій між його компонентами; висока гнучкість важелів і їх

адаптація до соціально-економічних умов регіону; структурна підпорядкованість з диференціацією за галузево-територіальною ознакою; системність і комплексність проведених дій.

Механізм реалізації інвестиційної політики включає систему заходів правового, економічного, інноваційного, організаційного та інформаційного характеру. Так правові заходи втілюються в підготовці пропозицій для прийняття нових законодавчо-нормативних актів та змін до чинних, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, впровадження регуляторних актів стосовно стимулювання процесу інвестування, моніторинг регуляторних актів, що стимулюють на рівні регіонів процес інвестування. Економічні заходи відображаються в реалізації цільових програм з відповідним фінансуванням, що стимулюють інвестиційну діяльність; підготовці інвестиційних пропозицій відповідно стратегії соціально-економічного розвитку; збалансування інвестиційних ресурсів для ефективного їх використання; обґрунтуванні доцільності реалізації інвестиційних проектів. Інноваційні заходи містять: розробку схем планування інвестиційно привабливих територій; розробку генеральних планів населених пунктів як основи збалансованого розвитку територій. Щодо організаційних заходів, то це: створення органу (ради) з питань залучення інвестицій та формування робочих груп супроводу інвестиційних проектів; проведення форумів, конференцій, семінарів інвестиційної тематики, участь у проектах міжнародних організацій та урядових структурах і громадських організаціях. Інформаційні заходи включають: презентаційну діяльність засобів масової інформації; проведення конкурсів на краще технологічне рішення. Необхідним є проведення моніторингу інвестиційної політики за встановленими індикаторами та методами обрахунку, що затверджуються органами державної статистики.

Реалізація інвестиційної політики потребує певного ресурсного забезпечення як комплексу заходів правової, інституційної, кадрової та фінансової підтримки. Концептуальні основи такої політики є основою для підготовки пропозицій та інструментарію реалізації державної політики залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в регіони; розробки цільових програм щодо подальшого залучення інвестицій.

Головними завданнями першочергового значення у сфері інвестиційної діяльності в контексті стратегічних цілей та послідовності економічних реформ можна визначити:

- створення необхідної правової та організаційної бази для підвищення інвестиційної діяльності;
- комплекс дієвих заходів щодо забезпечення формування сприятливого інвестиційного клімату та нарощування конкурентоспроможності економіки;
- розробка планів підвищення інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням їх особливостей і специфіки;
- розширення заходів конкурентної політики, усунення недобросовісної конкуренції;

- поширення практики укладання угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентної політики на певних ринках;
- формування довгострокової програми державного та змішаного фінансування в розвиток інфраструктури та телекомунікацій.

Висновки. Успішність реалізації інвестиційної політики, головних завдань інвестиційної діяльності залежить від формування та виконання комплексної стратегії соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, яка передбачає як взаємозв'язану систему дій наступне: стратегічне планування розвитку; міжсекторальну співпрацю «влада-бізнес-громада» на засадах відкритості і прозорості; розвиток інформаційного середовища; удосконалення професійної освіти. Вона з огляду на перспективу є основою для вироблення цільових програм, підтримки найбільш оптимальних проектів. Як комплекс погоджених організаційних і фінансово-економічних заходів, які здійснюються регіональними і місцевими органами влади у співробітництві з державними органами, міжрегіональними асоціаціями, господарюючими суб'єктами, інвестиційна політика забезпечує найбільш повне використання всіх ресурсних потоків і ресурсів, підвищення науково-технічної діяльності, підвищення конкурентоспроможності та економічне зростання.

Література

1. Статистичний збірник «Регіони України». 2009, ч.11. К., Держкомстат, 2009, 757с. (с.106).
2. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України (за ред. В.В. Онікієнка). – К.: РВПС НАН України, 2006, – 480с.

Summary

Investment and innovation capacity of industrial sector of Ukraine and areas of its application in the context of investment policy / Chernyuk L.G., Pepa T.V.

Article describes the features of investment and innovation potential of the industrial sector of the economy and the sound of directions to improve its use in the form of investment policy.

Key words: potential, investment policy, economics, investment, regional division, the industrial sector, investment and innovation potential.